

Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

İbadet Esaslarına Giriş

-Ders Planı-

Dersin konusu:

Ön hazırlık:

temel ibadetler: namaz [çeşitleri-rükünleri ve şartları]

<http://www.islamansiklopedisi.info> -- <http://site.islam.gov.kw/bohoth>

-ibadet

-namaz/gâh

-salât-ı vustâ

-edâ

-kazâ

-iâde

-setr-i avret

-kıble

-vakit

-niyet

-rükun

-sehv secdesi

-kavme

-tekbir

-kiyam

-kıraat

-rükû

-ta'dîl-i erkân

-secde

-teşehhüd

-ka'de

-selâm

-şart

-zelle'tü'l-kârî

-tilâvet secdesi

-celse

İlgili tezler:

korkut, ramazan

ağırman, hayrunnisa

ibiş, esra

büyükkaynak, sami

koçoğlu, binali

İlgili makaleler:

aydar, hidayet

orhan, m. ali

yılmaz, muhammet

erdem, hasan hüsnü

yiğit, metin

paksoy, kadir

mahmutoğlu, yakup

İlgili videolar:

Temel materyal:

heyet

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp>

hanefi ve şafiilerin namaz konusundaki ihtilafları ve dayandıkları deliller

hadislere göre namaz vakitleri

ibadetlerde haber-i vahid bağlamında namaz

hadis ilimleri açısından namazda kıraat meselesi

abdest ve namazda caferî mezhebi ile hanefi mezhebi arasındaki farklılıklar

<http://ktp.isam.org.tr/?url=makaleilh/tanitimmakale.php>

kur'an tercümesiyle namazın tarihi

namaz vakti ve vakti girmeyen bölgelerde namaz meselesi

muayyen zamanlarda kılınması tavsiye edilen nafile namazlar ve bu namazlara

kaynaklık eden rivayetler

namazda, imama uyuş, saf tertibi, intizam ve temizliğe riayete dair hadis mealleri

bir ibadet biçimi olarak namazın tarihçesi

hadislere göre namazda tadil-i erkan

hastanın farz namazları oturarak kılması meselesi (hanefi mezhebi bağlamında bir

inceleme)

<https://www.youtube.com/watch?v=m3jaxqavt-m>

ilmihal I iman ve ibadetler [namaz] s. 218-249.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى
الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا
وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَوْ عَلَى سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُم مِّنَ الْغَائِطِ أَوْ لَمَسْتُمُ

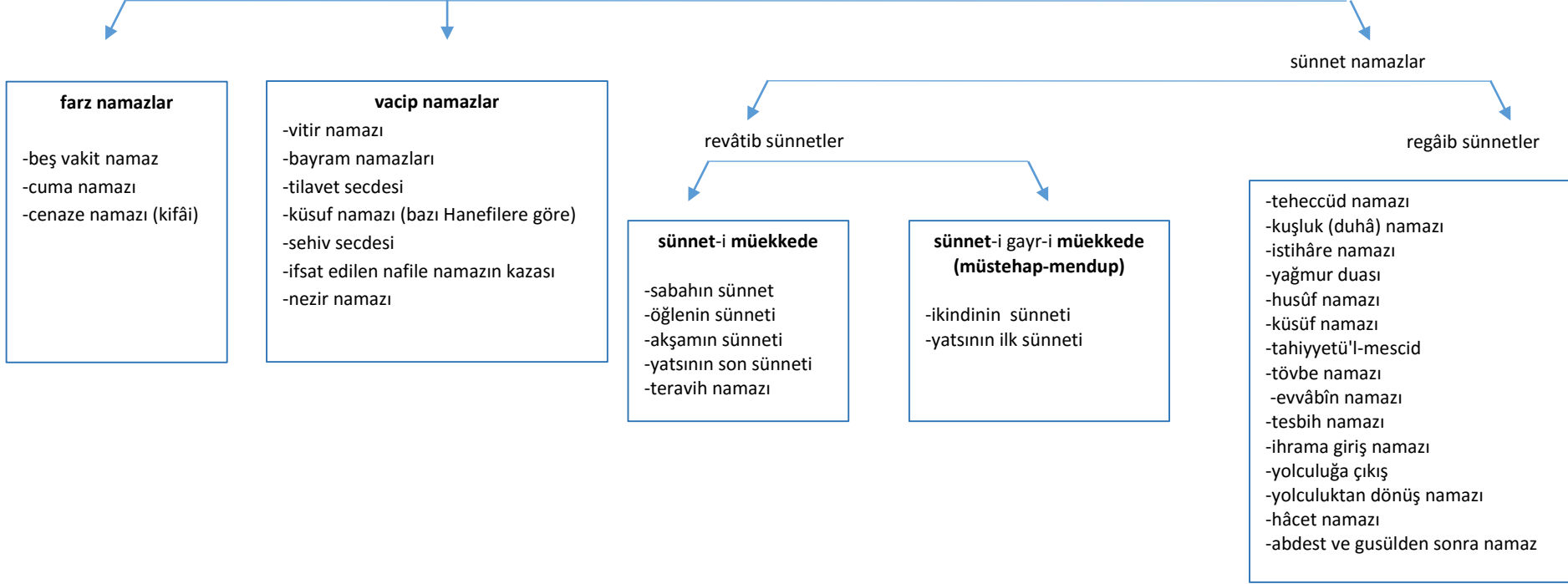
ders sorumlusu: yard. doç. dr. mustafa hayta

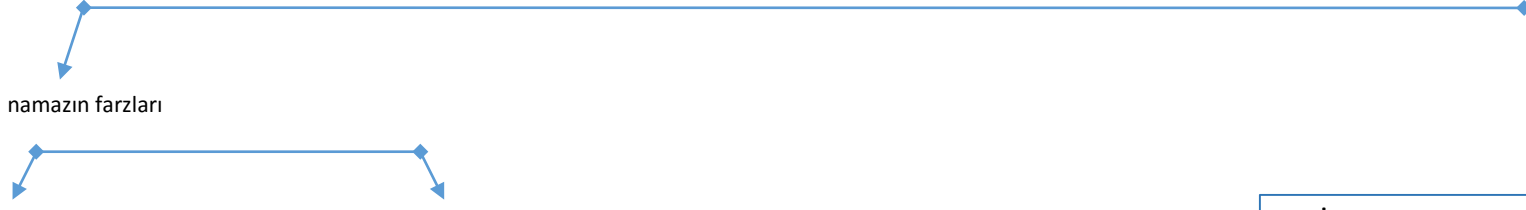
SALÂT=NAMAZ

kavramsal çerçeve

Farsça'da "tâzîm için eğilmek, kulluk, ibadet" anlamına gelen namâz, sözlükte "dua etmek, ibadet etmek, başlanma dilemek, yalvarmak" mânâlarındaki Arapça salât kelimesinin (çoğulu salavât) karşılığı olarak Türkçe'ye geçmiştir. Terim olarak salât tekbirle başlayıp selâmı son bulan, belirli hareket ve sözlerden oluşan bedeni ibadeti ifade eder. Namaz ibadetindeki rükünlerin aynı zamanda fiilî ve sözlü bir dua niteliğinde olması salât kelimesinin terim ve sözlük anlamları arasındaki ilişkiyi teyit etmektedir. Salât kelimesiyle aynı kökten türeyen musallî "namaz kılan kişi" ve musallâ "namaz kılan yer" anlamına gelir. Kur'an'da ibadete ilişkin emirler, şekil ve biçim olarak ibadete yönelik olmayıp, büyük .i.üde ibadetin mahiyetine, ibadetin kime yapılacağına ve nasıl yapılacağına yöneliktir. Hz. Peygamber de söz ve fiilleriyle, Kur'an-ı Kerim'de adı geçen ve ana çatısı

çeşitleri

namazın şartları

1. hadesten tahâret
2. necâsetten tahâret
3. setr-i avret
4. istikbâl-i kible
5. vakit
6. niyet

namazın rükunleri

1. iftitah tekbiri
2. kıyam
3. kıraat
4. rûku
5. secde
6. ka'de-i ahire
7. ta'dîl-i erkân (üç mezhep)
8. huruç bi sunih (ebu hanife)
9. tertip (şafii ve hanbeli)

SETR-İ AVRET: erkek için avret, yani örtülmesi gereken yerler, göbek ile diz kapağının arasındır. bu konuda biraz daha ihtiyatlı davranan hanefiler diz kapaklarının da avret olarak kabul ederken, diğer üç mezhep, diz kapaklarını avret saymazlar. kadın için avret, yüz, el ve ayak dışındaki bütün vücuttur. onlar, yüzlerini namazda örtmedikleri gibi, ellerini ve ayaklarını da açık bulundurabilirler. saçlarıyla beraber başları, bacakları ve kolları .rtülü bulunur. imam mâlik, setr-i avretin (.örtünme) namaza has olmayan genel bir farz olduğunu, namazda ve namaz dışında uyulması gereken dinî bir emir bulunduğunu dikkate alarak kadınların başlarını örtmelerini ayrıca namazın farzları arasında saymamıştır. onun bu görüşün bir uzantısı olarak mâlikî mezhebinde setr-i avret namazın sünnetlerinden sayılır. diğer ü. mezhep imamı ve mâlikî mezhebindeki öteki görüşe göre, namazda setr-i avret, tıpkı kibleye yönelmenin farz oluşu gibi farzdır.

giyilen şeyin, tenin rengini göstermeyecek kalınlıkta veya dokuda olması gerekir. vücut hatlarını belli eden elbise ile namaz kılmak mekruh olmakla birlikte kılınan namaz geçerlidir. ipek giysi giymek mekruh veya haram kabul edilse de, ipek elbise ile kılınan namaz geçerlidir. namaz esnasında avret mahallinin, kişinin iradesi dışında açılması durumunda, açılan yer eğer örtülmesi gereken yerin dörtte biri oranına ulaşmış ve bir rükün eda edilecek bir süre (sübh.nell.hi'l-azîm diyecek kadar bir süre) açık kalmış ise kişinin namazı bozulur. kendi iradesi ile açacak olursa namazı hemen bozulur.

İSTİKBÂL-İ KIBLE: kâbe'nin bulunduğu noktadan 45 derece sağa ve sola sapmalar kibleden (kâbe y.nünden) sapma sayılmaz. sapma derecesi daha fazla olursa "kibleye yönelme" şartı aksamış olur. kiblenin ne tarafta olduğunu bilmeyen kimse, soracak birini bulamadığı takdirde yıldız, güneş, rüzg.r gibi birtakım doğal alâmetlere dayanarak kible y.nünü bulmaya çabalar ve kanaat getirdiği tarafa yönelerek namazını kılar. namazı kıldıktan sonra kiblenin kendi yöneldiği tarafa olmadığı ortaya çıksa bile, kendisi bu yöne itihad ederek, yani birtakım alâmetlere dayanarak bu sonuca ulaştığı için, namazı yeniden kılması gerekmez. fakat namaz esnasında kible y.nünü anlaması halinde, namazını bozmadan o tarafa yönelir ve namazını tamamlar. hastalık veya düşman yahut yırtıcı hayvan korkusu gibi nedenlerle kibleye dönme imkânı bulamayan kimse, kendisi için en rahat olan tarafa döner.

Normal durumlarda binek üzerinde nâfile namaz kılmak câiz ise de, farz namaz kılınmaz. Ancak zaruret durumlarında binek üzerinde namaz kılmak câiz g.rülmüştür. Hayvan üzerinde, otomobil veya otobüste namaz kılındığı takdirde namazın rükunlerinden olan kıyam ve çoğu kere istikbâl-i kible yerine getirilemez. Fakat yerin çamur olması, namaz kılabak uygun bir yer bulunmaması gibi durumlarda, hayvanı veya otomobili durdurup, hayvanın veya taşıtın üzerinde kibleye yüz tutarak namaz kılınabilir. Gemide namaz kılan kimse mümkünse kibleye doğru döner; gemi yön değiştirdikçe kendisinin de kible tarafına dönmesi

VAKİT: bir farz namazın vakti içinde kılınması edâ, vaktinin çıkmasından sonra kılınması da kazâ olarak adlandırılır. bir namazın .zürsüz olarak vaktinde kılınmaması ve ileriki bir vakitte kazâ edilmek üzere ertelenmesi doğru değildir ve günahtır. ilgili hadisten hareketle, unutmaya ve uyuma gibi mazeretler nedeniyle vaktinde kılınamamış olan namazın daha sonra kılınması gerekir. ihmal ederek, gevşeklik göstererek namazın vakti içerisinde kılınmamış olan namazların kazâ edilemeyeceğini, günahından kurtulmak için tövbe etmek gerektiğini ileri sürmüşlerdir. kazâ, sadece beş vakit farz namaz ve bir de vitir namazı için söz konusudur. cuma ve bayram namazları ve sünnet namazlar kazâ edilemez.

sabah namazının vakti. fecr-i sâdik da denilen ikinci fecrin doğmasından güneşin doğmasına, daha doğrusu güneşin doğmasından az önceye kadar olan süre sabah namazının vaktidir. fecr-i sâdik, sabaha karşı doğu ufukunda tan yeri boyunca genişleyerek yayılan bir aydınlıktır. bu ikinci fecre fıkıh literatüründe "enlemesine beyazlık" anlamında "beyâz-ı müsta'razî" denilir. bu andan itibaren yatısı namazının vakti çıkmış, sabah namazının vakti girmiş olur. bu vakit aynı zamanda, sahurun sona erip orucun başlaması (imsak) vaktidir. sabah namazının ortalık aydınlandıktan sonra kılınması (isfâr) müstehaptır. diğer üç mezhebe göre ise, sabah namazını her zaman ortalık henüz karanlıkça iken (taglîs) kılınmaları daha faziletlidir.

öğle namazının vakti. öğle namazının vakti, imâm-ı âzam ebû hanîfe'ye göre, zeval vaktinden yani güneşin tepe noktasını geçip batıya doğru kaymasından itibaren başlar ve güneş tam tepedeyken eşyanın yere düşen gölge uzunluğu (fey-i zevâl) hariç, her şeyin gölgesi kendisinin iki misline ulaşacağı zamana kadar devam eder. bu zamana "asr-ı sâni" denir. ebû yûsuf, muhammed ve diğer üç mezhep imamına göre ise, öğle namazının vakti zeval vaktinden, her şeyin gölgesi, fey-i zevâl hariç, kendisinin bir misline ulaştığı ana kadardır. her şeyin gölgesi, fey-i zevâl hariç, kendisinin bir misline çıktığı zaman, öğle namazının vakti çıkmış, ikinci namazının vakti girmiş olur. bu ihtilâftan kurtulmak için, öğle namazını her şeyin gölgesi, fey-i zevâl dışında, gölgesi bir misli olana kadar geciktirmemek; ikinci namazını da her şeyin gölgesi, fey-i zevâl dışında, iki misli olmadıkça kılmamak evlâdır. tam zeval vaktinde namaz kılınmaz. cuma namazının vakti de tam öğle namazının vakti gibidir.

ikinci namazının vakti. ikinci namazının vakti, öğle namazının vaktinin çıkmasından güneşin batmasına kadar olan süredir.

akşam namazının vakti. akşam namazının vakti güneşin batmasıyla başlar, şafağın kaybolacağı zamana kadar sürer. şafak, imâm-ı âzam'a göre akşamleyin ufuktaki kızılıktan/kızartıdan sonra meydana gelen beyazlıktan ibarettir. ebû yûsuf, muhammed ve diğer üç mezhebin imamına göre şafak, ufukta meydana gelen kızılıktır. ebû hanîfe'nin bu görüşte olduğu rivayeti de vardır. bu kızılık kaybolunca akşam namazının vakti çıkmış olur. akşam namazının vakti dar olduğu için, bu namazı ilk vaktinde kılmak müstehaptır. ufuktaki kızılığın kaybolmasına kadar geciktirmek uygun değildir.

yatsı namazının vakti. yatsı namazının vakti, şafağın kaybolmasından yani akşam namazı vaktinin çıkmasından itibaren başlar, ikinci fecrin doğmasına kadar devam eder.

NAMAZIN FARZLARI

namazın farzları

namazın şartları

1. hadesten tahâret
2. necâsetten tahâret
3. setr-i avret
4. istikbâl-i kible
5. vakit
6. niyet

namazın rükünleri

1. iftitah tekbiri
2. kıyam
3. kıraat
4. rük.
5. secde
6. ka'de-i ahire
7. ta'dil-i erkân (üç mezhep)
8. huruç bi sunih (ebu hanife)
9. tertip (şafii ve hanbeli)

müstehap vakitler

her vaktin namazı, kendisi için belirlenmiş olan vaktin hangi parçasında kılınırsa kılınırsın vaktinde kılınmış olur. farz namazları vaktin ilk girdiği anda kılmak efdaldır. nitekim Hz. peygamber "vaktin ewveli, Allah'ın hoşnutluğudur, vaktin sonu ise affıdır" (Tirmizî, "mevâkî't", 13) buyurmuştur. fakat namazın ilk vaktinden sonraya bırakılmasında bir fazilet varsa bu takdirde vaktin sonuna bırakılabilir. Hz. peygamber, sabah namazının ortalık biraz aydınlıkça iken kılınmasının daha faziletli olduğunu belirttiği için, sabah namazının vaktin ilk kısmında değil son kısmında kılınması (**isfâr**) hanefîler'ce daha faziletli kabul edilmiştir. fakat sonrasında vakfe yapılacağı için müzdelife'de kılınan sabah namazının, vaktin evvelinde kılınması (**tagîs**) daha uygun ve faziletlidir. sıcak bölgelerde, yaz günlerinde, öğle namazını geciktirip serinlikte kılmak (**ibrâd**) efdaldır. ikinci namazını, güneşin gözü kamaştırmayacak duruma gelmesinden önceki vakte kadar geciktirmek efdal, gözü kamaştırmayacak hale gelmesine kadar geciktirmek tahrîmen mekruhtur. akşam namazını her zaman ilk vaktinde, yani vakti girer girmez kılmak efdaldır. yatsı namazını gecenin ilk üçte birine kadar geciktirmek efdaldır. uyanacağına güvenen kişiler için, vitir namazını fecrin doğmasına yakın bir zamanda kılmak efdaldır.

mekruh vakitler

farz namazlar için müstehap vakitler olduğu gibi, genel olarak namaz kılmak için uygun olmayan, yani namaz kılmanın mekruh olduğu vakitler de vardır. mekruh vakitler iki kısımdır. bir kısmında hiçbir namaz kılınmaz, bir kısmında ise özellikle nâfile namaz kılınmaz, kazâ namazı kılınabilir. hiçbir namazın kılınmayacağı üç mekruh vakit şunlardır:

1. güneşin doğmasından yükselmesine kadar olan zaman (şuruk zamanı ki bu yaklaşık 40-45 dakika civarındadır).
2. güneşin tam tepe noktasında olduğu zaman (vakt-i istivâ).
3. güneşin batma zamanı (gurûb). gurup vakti, güneşin sararıp veya kızarıp artık gözleri kırıştırmadan rahatlıkla bakılacak hale geldiği vakittir. bu vakitte sadece, o günün ikinci namazının farzı kılınabilir.

nâfile namaz kılmanın mekruh olduğu vakitler:

1. fecrin doğmasından sonra sabah namazının sünneti dışında nâfile namaz kılınmaz.
2. sabah namazını kıldıktan sonra güneş doğuncaya kadar
3. ikinci namazını kıldıktan sonra güneş batıncaya kadar
4. akşam namazının farzından önce
5. bayram namazlarından önce, ne evde ne camide
6. bayram namazlarından sonra, camide
7. arafat ve müzdelife cem'leri arasında
8. farz namazın vaktinin daralması durumunda
9. farza durulmak üzere kamet getirilirken (sabah namazının sünneti bundan müstesnadır).
10. cuma günü hatibin minbere çıkmasından cuma namazı sona erinceye kadar nâfile namaz kılınmaz.

Kutuplarda Namaz

vakit namazın şartı olduğu gibi, namazın vâcip olmasının da sebebidir. buna göre bir bölgede namaz vakitlerinden biri veya ikisi gerçekleşmiyorsa o vakitlere ait namazların, o bölge halkına farz olmaması gerekir. diyelim ki bazı yerlerde senenin bir mevsiminde daha şafak kaybolmadan fecir doğarak sabah namazının vakti girmektedir. bu durumda orada yatsı namazının vakti gerçekleşmeyeceği için, yatsı namazı kılmak gerekmez. fakat meselenin özü üzerinde düşünen mudakkik fakihlere göre vakit, namazın bir şartı, sebebi ve alâmeti olsa da, namazın asıl sebebi ilâhî hitaptır. bütün müslümanlar beş vakit namaz ile mükelleftirler. bu sebeple bir bölgede herhangi bir namazın vakti gerçekleşmiyorsa veya tam olarak belirlenemiyorsa orada yaşayanlar, namaz vakitleri tam olarak belirlenebilen en yakın bölgedeki namaz vakitlerine göre bir takdir ve belirleme yaparak namazlarını kılarlar. aynı şekilde güneşi uzun bir müddet batmayan veya doğmayan yerlerde en yakın bölgeye itibar edilmesi gerekir. nitekim bu bölgelerde yaşayan insanlar günlük hayatlarını da güneşe göre değil 24 saatlik bir zaman dilimine göre düzenlemektedirler.

NAMAZIN FARZLARI

namazın farzları

namazın şartları

1. hadesten tahâret
2. necâsetten tahâret
3. setr-i avret
4. istikbâl-i kible
5. vakit
6. niyet

namazın rükünleri

1. iftith tekberi
2. kıyam
3. kıraat
4. rûku
5. secde
6. ka'de-i ahire
7. ta'dil-i erkân (üç mezhep)
8. huruç bi sun'ih (ebu hanife)
9. tertip (şafii ve hanbeli)

iftith tekberi

iftith "başlamak, kapıyı açıp girmek" anlamındadır. iftith tekberi (tahrîme), namaza başlarken alınan tekbir olup "allahüekber" cümlesini söylemektir. iftith tekberi, bütün mezhep imamlarına göre farz bilen ve söylemekte gü.lük çekmeyen kişi iftith tekbirinde allahüekber demelidir. allah'ı yüceltme, o'nun büyüklüğünü ikrar anlamı taşıyan "allahü kebîr", "allahü azîm" gibi başka sözlerle tekbir alındığında, farz yerine gelmiş olur. fakat "estağfirullah" (allah'tan bağışlanmak dilerim) veya "bismillah" gibi dua anlamı taşıyan ifadelerle tekbir alınacak olursa farz yerine gelmiş olmaz. yine bir kimse arapça dışında bir dilde tekbir getirecek olsa, ebû hanîfe'ye göre bu da yeterlidir. tekbir cümlesinde "allah" kelimesinin ilk harfi olan a harfini uzatarak "âllah" yahut "aallah" veya "eallah" diye tekrarlayarak okumak câiz değildir. bu şekilde okumak mânâyı bozacağı için, farz yerine getirilmemiş ve namaz geçersiz olur.

kıyam

kıyam "doğrulmak, dikilmek, ayakta durmak" demektir. namazı oluşturan ana unsurlardan biri olarak kıyam, iftith tekberi ve her rek'atta kur'an'dan okunması gerekli asgari miktarı okuyacak kadar bir süre ayakta durmak anlamına gelir. gücü yeten kişi bu rûknü yerine getirilmeden, meselâ oturarak farz veya vâcip bir namaz kılsa namazı geçerli olmaz. yine bir kimse, çekilirse düşeceği bir tarzda, duvara veya bastona yaslanarak namaz kılacak olursa, namazı geçersiz olur. nâfile namazlarda ise kişi, ayakta durmaya gücü yettiği halde oturarak da namaz kılabilir. hasta veya ayakta durmaya gücü yetmeyen kişiden kıyam vecibesi düşer. bu kişi oturmaya güç yetiriyorsa, namazı oturarak kılar. bu durumda oturma, o kişi için hükmen kıyam yerine geçer. oturmaya da gücü yetmiyorsa nasıl kılabiliriyorsa öyle, uzanarak veya ima ederek kılar.

kıraat

sözlükte "okumak" anlamına gelen kıraat, "kur'an okumak" demektir. namazda bir miktar kur'an okumak gerekir. namazda kur'an, kıyam halinde iken yani ayakta dururken okunur. namazda okunması gereken asgari miktar, kısa üç âyet veya buna denk bir uzun âyettir. kıraat nâfile namazların, vitir namazının ve iki rek'atlı namazların bütün rek'atlarında, dört veya üç rek'atlı farz namazların ise herhangi iki rek'atında olması farzdır. kıraatin ilk iki rek'atta olması ise vâciptir. ikinci rek'attan sonraki rek'at veya rek'atlarda fâtiha sûresini okumak hanefî imamlardan yapılan bir rivayete göre vâcip, diğer bir rivayete göre ise sünnettir. kıraat konusundaki bu kurallar, hanefî mezhebinde, imam olan için ve tek başına kılan için söz konusudur. imama uyan kişinin kıraat yükümlülüğü yoktur; kılınan namaz açıktan (cehrî, âşikâre) okunan namaz ise imamı dinler, değilse susar. diğer üç mezhepte ise kıraatin asgari miktarı her rek'atta fâtiha sûresinin okunmasıdır. ilk iki rek'atta fâtiha'dan sonra kur'an'dan bir sûre veya birkaç âyet daha okumak (zamm-ı sûre) sünnettir. bu mezheplerde kıraat, imam ve yalnız başına kılan için olduğu gibi imama uyan için de geçerlidir. şu var ki imama uyan kişi, sessiz namazda fâtiha'yı ve ardından eklenecek bir sûreyi, sesli namazda ise şâfîliler'e göre sadece fâtiha'yı okur; mâlikî ve hanbelîler'e göre bir şey okumayı sadece dinler. ahmed b. hanbel'e göre, tercihen hem dinlemeli, hem de imam ara verdiğinde okumalıdır. besmele şâfîlî mezhebine göre fâtiha sûresinden bir âyet olduğu için, besmelenin okunması da kıraat vecibesinin bir parçasıdır, yani namazın farzlarındanadır.

Ebû Hanîfe'den başka bütün müctehidlere göre Arapça ezberleyip okuyabilen kimselerin namazda Kur'an'ı asıl dilinden Kur'ân'dan okumaları farzdır. Hanefî mezhebine göre Arapça'ya dili dönmeyen veya ezberleyemeyen kimseler öğreninceye kadar namazda Kur'an'ı (anlamını, meâlini) kendi dillerinde okuyabilirler. "Zelletü'l-karî" bahsinde görüleceği üzere "Namazda, kıraat rûknü yerine getirilirken Kur'an'dan olmayan bir kelime okunursa namaz bozulur."

gizli ve açık okumanın ölçüsü

fakihler ezberlenmiş olan fâtiha sûresinin ve diğer sûrelerin namazda dili kırıdatmaksızın ve ses çıkarmaksızın zihinden tekrarlanmasını okuma (kıraat) saymamışlardır; yani böyle yapmakla, namazın rûknü olan kıraatin yerine getirilmiş olmayacağını söylemişlerdir. hiç ses çıkarmamakla birlikte harfleri diliyle düzeltmenin okuma sayılıp sayılmayacağı ise tartışmalıdır. dilin hareketinin okuma sayılmayacağını söyleyenlere göre kendi duyabileceği bir sesle, fısıldar gibi, harfleri yerlerinden çıkartmak ve niteliklerini uygulamak suretiyle kıraat etmek en doğrusudur. kimi âlimler ise, ezberdeki bir sûreyi ses çıkarmadan fakat dili hareket ettirerek tekrarlamının okuma sayılacağını söylemişlerdir. bu konuda kesin bir ölçü getirmek zor olduğu için namaz kılan kişi, kendisi hangi durumda daha fazla huşû ve kalp huzuru duyuyorsa o şekilde davranmalı; başkalarıyla birlikte toplu olarak namaz kılınan yerlerde başkalarının huşû ve kalp huzurunu ihlâl edecek şekildeki okumalardan kaçınmalıdır.

namazın farzları

namazın şartları

1. hadesten tahâret
2. necâsetten tahâret
3. setr-i avret
4. istikbâl-i kible
5. vakit
6. niyet

namazın rükünleri

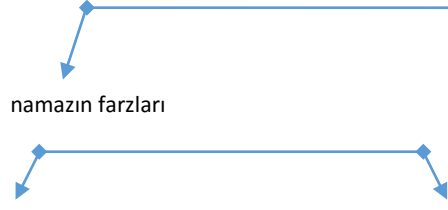
1. iftitah tekбири
2. kıyam
3. kıraat
4. rüku
5. secde
6. ka'de-i ahire
7. ta'dil-i erkân (üç mezhep)
8. huruç bi sun'ih (ebu hanife)
9. tertip (şafii ve hanbeli)

Namazdaki okuma hataları konusunun diğer fıkıh mezheplerinde Hanefî mezhebindeki sistematik ve genişlikte ele alınmadığı, meseleye “zelletü'l-kârî” yerine “lehhân/lâhin” (okumada dil bilgisi ve i'rab hatası yapan) kavramı çerçevesinde yer verildiği görülmektedir. Şâfiî ve Hanbelîler'e göre Fâtiha dışındaki okuyuşlarda kasıtlı olmamak şartıyla meydana gelen **hata sebebiyle namaz bozulmaz**. Bu bakımdan, özellikle Fâtiha'yı hatasız öğrenmeye, doğru ezberleyip doğru okumaya çalışmak iyi olur.

ZELLETÜ'L-KÂRÎ

Namazda okunan âyetlerde dil sürçmesi ve okuma hatası anlamında fıkıh terimi. Sözlükte zelle “hata, kasıtsız işlenen günah, dil sürçmesi” gibi anlamlara gelmekte olup zelletü'l-kârî tamlaması “okuyanın yanılması/dilinin sürçmesi” mânasındadır. Fıkıhta ise bu terkip, namazın rükünü olan kıraat esnasında dil sürçmesini ve okuma hatalarını ifade eden bir terim olmuştur. Namazda okuma hataları konusuna Hanefî fıkıh eserlerinde “namazı bozan şeyler”, “namazda kıraat” konuları içerisinde ayrı bir bahis halinde yer verildiği ve mezhebin ilk dönemine nisbetle sonraki fıkıh literatüründe konunun oldukça ayrıntılı ve muhtemel okuma hatalarını kuşatacak biçimde ele alındığı görülmektedir. Temel fıkıh metinlerine şerh yazıldığı dönemlerde bu meseleye yer verilmeye başlanmasının sebebi, özellikle ana dili Arapça olmayan çeşitli milletlerin namaz kılarken muhtemel dil sürçmeleri ve okuma hatalarının namazı bozup bozmadığının yahut nasıl telâfi edileceğinin bir kurala bağlanması çabası olarak düşünülebilir.

1. Namazın rükünlerinden biri olan kıraati ifa ederken Kur'an'ın bir kelimesinin dahi anlam bozulacak şekilde kasten değiştirilmesi halinde namaz bozulur. Kasıtsız olarak yanlışlık yapmak durumunda esas alınacak ölçü, değiştirilen lafız Kur'an lafızlarından olup olmadığına bakılmasıdır. Eğer Kur'an lafızlarından olmayan bir lafız okunmuş olursa namaz bozulur. Okunan şey Kur'an lafızlarından olduğu sürece zabt ve i'rabında ve mânada bir bozukluk (halel) olsa bile namaz fâsid olmaz. Yine kelime sonlarındaki hareke yanlışları, anlamı değiştirirse bile namaz bozulmaz.
2. Bir harf yerine başka bir harf okumak: Bu harfler sin ve sad harfi gibi mahreç yakınlığı bulunan harflerden ise namaz bozulmaz.
3. Mahreç yakınlığı olmamakla birlikte bazı harfler yaygın olarak karıştırıldığı için ayırt etme zorluğu bulunan bu çeşit harflerin birbirini yerine geçirilmesi durumunda birçok fakihe göre namaz bozulmaz. Meselâ "dât" yerine "dâl", "zâl" veya "zı" harfinin okunması böyledir.
4. Şeddeli harfi şeddesiz veya şeddesiz harfi şeddeli, uzun okunacak yerde kısa veya kısa okunacak yerde uzun, idgam yapılacak yerde idgamsız veya idgam yapılmayacak yerde idgam yaparak okumakla namaz bozulmaz.
6. Eğer âyete bir harf ilâve edilse, mâna değişmiyorsa namaz bozulmaz. Buna mukabil, "Allahüekber" ifadesinin başına bir "e" harfi eklenecek olsa, anlam bütünüyle değişeceği ve inanç noktasından riskli bir anlam çıkacağı için namaz bozulur.
7. Anlam bozulmadığı takdirde kelimelerin yerinin değişmesiyle namaz bozulmaz. Meselâ "fihâ zefirun ve şehikun" yerine "fihâ şehikun ve zefirun" okunmasıyla namaz bozulmaz. Fakat anlam değişirse namaz bozulur.
8. Bir kimse namazda fâhiş hata ile okuduktan sonra, dönüp yeniden düzgün şekilde okursa namazı câiz olur.
9. Kıraat esnasında az veya çok miktarda âyet atlamakla namaz bozulmaz.

namazın şartları

1. hadesten tahâret
2. necâsetten tahâret
3. setr-i avret
4. istikbâl-i kible
5. vakit
6. niyet

namazın rükunleri

1. iftitah tekberi
2. kıyam
3. kıraat
4. rûku
5. secde
6. ka'de-i ahire
7. ta'dîl-i erkân (üç mezhep)
8. huruç bi sunih (ebu hanife)
9. tertip (şafii ve hanbeli)

RÛKÛ

Sözlükte “eğilmek” anlamına gelen rûkû kelimesi, fıkıh terimi olarak namazda kıraatin tamamlanmasından sonra baş ve sırt düz bir satıh oluşturacak ve eller dizlere ulaşacak biçimde öne doğru eğilmeyi ifade eder. İbadetlerin yerine getirilmesiyle ilgili ayrıntılar Hz. Peygamber’in uygulamasıyla belirlenmiş olduğundan namazda rûkûun şekli Resûl-i Ekrem’in sözlü ve fiilî sünnetine dayanır. Konuya ilişkin rivayetlerin fıkıh âlimleri tarafından değerlendirilmesi ve yorumlanması sonucunda rûkû ile ilgili bazı meselelerde farklı görüşler ortaya konmuştur. Tarif edilen bu rûk. duruşunda bir müddet beklemek (tuma'nîne) ve yine rûk.dan doğrulup, secdeye varmadan önce uzuvları sakın oluncaya değin bir süre kıyam vaziyetinde beklemek (kavme) ta'dîl-i erkânın birer parçası olduğundan, Ebû Yûsuf'a ve Hanefî mezhebidişındaki ü. mezhebe göre tuma'nîne ve kavme farzdır. Ebû Hanîfe ve Muhammed'e göre ise vâciptir. Bu tume'nîne ve kavme süresinin asgari ölçüsü "sübh.nell.hi'l-azîm" diyecek kadar durmaktır. Kıyamdan rûkû haline geçerken “Allâhüekber” denilmesi âlimlerin çoğunluğuna göre sünnettir. Şâfiî ve Hanbelî mezheplerinde bu esnada namaza başlangıç tekbinde olduğu gibi elleri kaldırmak da sünnet kabul edilmiştir. Rûkû sırasında Allah'ı noksan sıfatlardan tenzih eden cümlecikleri söylemenin (tesbih) dinen tasvip edildiği, Kur'an okumanın ise mekruh olduğu hususunda fakihler fikir birliği içindedir. Hanefî mezhebinde en az üç defa “sübhâne rabbiye'l-azîm” denilmesi sünnettir. Tesbihin şekli, sayısı ve hükmü konusunda farklı görüşler bulunduğu gibi başka duaların okunmasının uygun olup olmadığı hakkında da mezhepler farklı yaklaşımlara sahiptir. Cemaatle kılınan namazlarda rûkûdan doğrulurken imam “semiallâhü limen hamideh” dedikten sonra cemaat “rabbenâ leke'l-hamd” der. Tek başına namaz kılan kimse ise her iki cümleyi sırasıyla kendisi söyler. Rûkû tekbirini alırken ellerin kaldırılmasının sünnet olduğunu kabul eden fakihlere göre rûkûdan kalkarken de eller kaldırılır. Cemaatle kılınan namazın herhangi bir rek'atında rûkû halindeyken imama yetişen kimse ayakta tekbin aldıktan sonra hemen rûkûa giderse o rek'atı cemaatle kılmış sayılır. Bu durumdaki kişi tekberi rûkûa yakın bir durumda alırsa imama uymuş sayılmaz ve namaza devam ederse geçerli olmaz. İmamdan önce rûkû yapan veya imam rûkûa gitmeden önce rûkûdan başını kaldıran kimse bu rûkûu imamla birlikte tekrar etmezse namazı fâsid olur.

KA'DE-İ AHİRE

ka'de-i ahîre “son oturuş” demektir. namazın sonunda bir süre (teşehhüt miktarı) oturup beklemek namazın rükunlerindedir. iki rek'atlık namazlardaki oturuş, daha önce oturuş bulunmadığı için son oturuş sayılır. son oturuştaki süre hanefîler'e göre "teşehhüt" miktarıdır. teşehhüt miktarı ise, "tahiyyât" duasını okuyacak kadar bir süredir. **şâfiî ve hanbelîler'de** ise farz olan oturuş süresi teşehhüt miktarına ilâveten bir de Hz. peygamber'e salavat getirilebilecek (“allahümme salli alâ muhammed” diyecek) kadardır. **mâlikî** mezhebine göre farz olan, hiç değilse selâm vermeye elverişli bir süre oturaktır.

SECDE

secde sözlükte "itaat, teslimiyet ve tevazu içinde eğilmek, yere kapanmak, yüzü yere sürmek" anlamına gelir. namazın her rek'atında belirli uzuvları yere veya yere bitişik bir mahalle koyarak iki defa yere kapanmak namazın rükunlerindedir. Hz. peygamber'in uygulamasına en uygun secde yüz, eller, dizler ve ayak parmaklarının üzerine olmak üzere yedi uzuv üzerinde yapılanıdır. bununla birlikte bunlardan bir kısmı ile yetinildiğinde secdenin geçerli olup olmayacağı konusunda mezhepler arasında farklılıklar vardır. hanefî mezhebinde farz olan, alnın ve ayakların hiç değilse bir ayağın yere dayanmasıdır. burnun konması vâcip, ellerin ve dizlerin konması ise sünnettir. tercih edilen görüşe göre, bir ayağın sadece bir parmağını veya sadece üstünü yere koymak yeterli değildir. **hanefîler'den züfer ile şâfiî ve hanbelî mezheplerinde, yedi uzuv (eller, ayaklar, dizler ve yüz) her birinin bir kısmının yere değiştirilmesi farzdır.** şâfiîler'e göre avuç içlerinin ve ayak parmaklarının alt taraflarının yere gelmesi gerekir. mâlikî mezhebinde farz olan, secdenin alnın bir kısmı üzerinde yapılmasıdır. secdede ve iki secde arasında (celse) bir miktar beklemek (tume'nîne), rûkûdaki tume'nînenin hükmüyle aynıdır.

NAMAZIN FARZLARI

namazın farzları

namazın şartları

1. hadesten tahâret
2. necâsetten tahâret
3. setr-i avret
4. istikbâl-i kible
5. vakit
6. niyet

namazın rükünleri

1. iftitah tekbiri
2. kıyam
3. kıraat
4. rüku
5. secde
6. ka'de-i ahire
7. ta'dîl-i erkân (üç mezhep)
8. huruç bi sunih (ebu hanife)
9. tertip (şafii ve hanbeli)

ta'dîl-i erkân

ta'dîl-i erkân, rükünleri düzgün, yerli yerinde ve düzenli yapmak demektir. ta'dîl-i erkâna riayetin sonucunda rükünler şekil olarak düzgün ve kıvamında yerine getirilmiş olur. böylece kişi namazını üstün körü değil, "dört başı mâmur" kılmış olur. ta'dîl-i erkâna yakın anlamda kullanılan "tuma'nîne" kelimesi, yapılmakta olan rüküne hakkının verildiğine kanaat getirilmesi ve yapılan işin içe sinmesi halini ifade eder ki ta'dîl-i erkâna riayetin sonucudur. ta'dîl-i erkân özellikle rükûda, rükûdan doğrulmada, secdede ve iki secde arasındaki oturuşta söz konusu olur. hanefî mezhebi eserlerinde rük.da "tuma'nîne"nin, rükûdan doğrulduktan sonra bir süre ayakta beklemenin (kavme) ve iki secde arasında bir süre ("sübhanell.hi'l-azîm" diyecek kadar) oturarak beklemenin (celse) sünnet olduğu kaydedilmekle beraber kuvvetli görüşe göre bunlar ta'dîl-i erkânın birer boyutu olmak bakımından vâciptir. ta'dîl-i erkân, ebû yûsuf'a ve hanefî mezhebi dışındaki ü. mezhebe göre, ayrı bir rükün veya rükünün şartı olması itibariyle farzdır. hanefî mezhebine göre (ebû hanîfe ve muhammed'e göre) ise vâciptir.

namazdan kendi fiili ile çıkmak (huruç bi sun'ih)

ebû hanîfe'ye göre namaz kılan kişinin, namazın sonunda kendi istek ve iradesiyle yaptığı bir fiil ile namazdan çıkması namazın rükünlerindedir. ebû yûsuf ve muhammed'e göre ise teşehhüt miktarı oturmakla namaz rükünleri itibariyle tamamlanmış olur. şâfiî ve mâlikî mezheplerine göre namazdan çıkmak için birinci selâmın verilmesi; hanbelî mezhebine göre de iki tarafa selâm verilmesi farzdır. hanefî mezhebine göre ise selâm farz değil, vâciptir. hanefiler, Hz. peygamber'in bazan teşehhüt miktarı oturduktan sonra, selâm vermeden arkadaşlarına dönerek konuşmak gibi bir fiille namazı tamamladığını bildiren rivayetleri dikkate alarak namazdan selâmla çıkmayı rükün saymamışlardır.